

การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ

A STUDY OF ACADEMIC LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS UNDER BUENGGAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

จักรี จันดี^{1*} และ มีศักดิ์ แสงศิลา²

JAKREE JANDEE^{1*} and MESAK SEANGSILA²

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 331 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่ง ผู้บริหารสถานศึกษา 77 คน และครูผู้สอน 254 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สถิติที่ใช้ของการวิเคราะห์ข้อมูล ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ t – test (Independent Samples) และวิธีการหาค่าแปรปรวนทางเดียว F – test (One way ANOVA) และทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี เชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากอยู่ในระดับมากโดยภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการพัฒนาและสร้างมาตรฐาน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู และด้านที่มีค่าต่ำที่สุดคือ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยสันตพล, Master of Master of Educational Administration Department of Education Santapol College

² อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยาลัยสันตพล, Associate Processor, Faculty of Educational Administration, Santapol College

* Corresponding author. Email: Jakreelp2525@gmail.com

Received: Nov 11, 2020, Revised: Dec 17, 2020, Accepted: Dec 20, 2020

ABSTRACT

The research purposes were 1) to study academic leadership of administrators, 2) to compare academic leadership of administrators, classifying by work position, and work. The research samples consisted of 77 administrators and 254 teachers, totally 331 samples (Krejcie & Morgan, 1970, referred to Boonchom Srisa-ard, 2011: 43). They were obtained by Stratified random sampling. The instrument used was a questionnaire with the reliability at 95%. The statistics used for analyzing the data were frequency, percentage, mean, standard deviation and t – test (Independent Samples), F – test (One way ANOVA) and Scheffe's Method. The findings of this research were as follows:

1) Academic leadership of administrators under Buengkan Primary Educational Service Area Office was in 'much' level in overall and individual aspect. The development and building an academic standar was in the highest level, followed by supporting a professional development providing motivation for teachers accordingly. However, examining a student's advancement was in the lowest level

2) Academic leadership of administrators classified by work position showed that it was not different in overall and individual aspect.

3) Academic leadership of administrators classified by work experience indicated that it was not different in overall and individual aspect.

Keywords: Academic Leadership of Administrators

บทนำ

งานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักและสำคัญที่สุดของสถานศึกษาที่จะทำให้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศเนื่องจากงานวิชาการจะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพทางการศึกษาและมาตรฐานโรงเรียนซึ่งมีลักษณะคล้ายส่วนที่เป็นร่างกายของมนุษย์เป็นส่วนงานที่ใหญ่ที่สุดของระบบและเป็นส่วนงานที่เป็นหัวใจของโรงเรียน โดยมีหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่สุดของงานวิชาการที่ใช้กำกับกับการจัดระบบการทำงานของโรงเรียนและใช้กรรมกับกระบวนการดำเนินงานในด้านต่างๆของโรงเรียนให้ตอบสนองและสนับสนุนการทำงานวิชาการของโรงเรียนคือให้ผลตอบแทนที่มีคุณภาพให้ได้คนดีเป็นคนสมบูรณ์งานวิชาการจึงกลายเป็นงานที่เป็นศูนย์กลางของชื่อเสียงเป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับส่วนโรงเรียนใดงานวิชาการหลังอ่อนด้อยโรงเรียนนั้นจะไม่เป็นที่นิยมขาดศรัทธาและไม่เป็นที่ยอมรับ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540 : 25) การบริหารวิชาการจะเป็นไปได้ด้วยดีต้องอาศัยบทบาทความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ดังที่ วินสัน แม็กเคียร์ (Vinson McCier, 2003 : 98 -

100 ; อ้างถึงใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548 : 12) ก็กล่าวว่า การวิจัยมากมายได้ชี้ชัดว่าบทบาทของความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารของโรงเรียนนั้นช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและความพึงพอใจของครูผู้ปกครองชุมชนและผู้บังคับบัญชาระดับสูงเป็นที่น่าเสียดายที่แม้ว่าบทบาทดังกล่าวจะเป็นที่กล่าวถึงว่าส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่กลับมีการปฏิบัติกันน้อย

การเป็นผู้นำที่มีคุณภาพต้องมีความรู้ความสามารถด้านวิสัยทัศน์และวิสัยทัศน์มีความมุ่งมั่นในการทำงานมีความสัมพันธ์กับบุคลากร ทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ข้อมูลสถิติ มาช่วยวิเคราะห์และตัดสินใจให้การสนับสนุนและช่วยเหลือลูกน้อง มีความสามารถในการสื่อสารมีความสามารถในการใช้แรงจูงใจเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (สมชาย เทพแสง, 2547 : 14)

ผู้บริหารสถานศึกษาผู้มีบทบาทสำคัญในองค์กรระดับปฏิบัติ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้นำสูงสุดขององค์กรและผลงานที่ผลิตออกมาโดยเฉพาะในโรงเรียนที่เป็นองค์กรเกี่ยวกับการเรียนการ

สอน เกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ของสังคมของประเทศสู่ผู้เรียนที่เป็นเยาวชนของประเทศจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มาสร้างความเจริญให้กับสังคม ประเทศในรุ่นต่อไป โรงเรียนจะต้องมีผู้นำที่เหมาะสมเพื่อคุณภาพของโรงเรียน คุณภาพของนักเรียน คุณภาพของโรงเรียนมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ดังคำกล่าวของ เฮดซิงเกอร์ (Hechinger,1989 : 15 ; อ้างถึงใน ถวิล มาตรเยี่ยม. 2545 : 24) ว่า “ความเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อม ล้วนมีสาเหตุมาจากคุณภาพของผู้บริหารผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในโรงเรียนปัจจุบันคือผู้นำทางวิชาการ”

จากผลการทดสอบคุณภาพทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบ ว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยในปี 2559 วิชาภาษาไทยวิชาสังคมศึกษา วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 34.65 คะแนนเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2560 ที่ค่าเฉลี่ย 35.97 คะแนนจะเห็นว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จากเกณฑ์ที่กำหนดขั้นต่ำร้อยละ 50 ทุกวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี 2561)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ผู้วิจัยปฏิบัติราชการอยู่เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

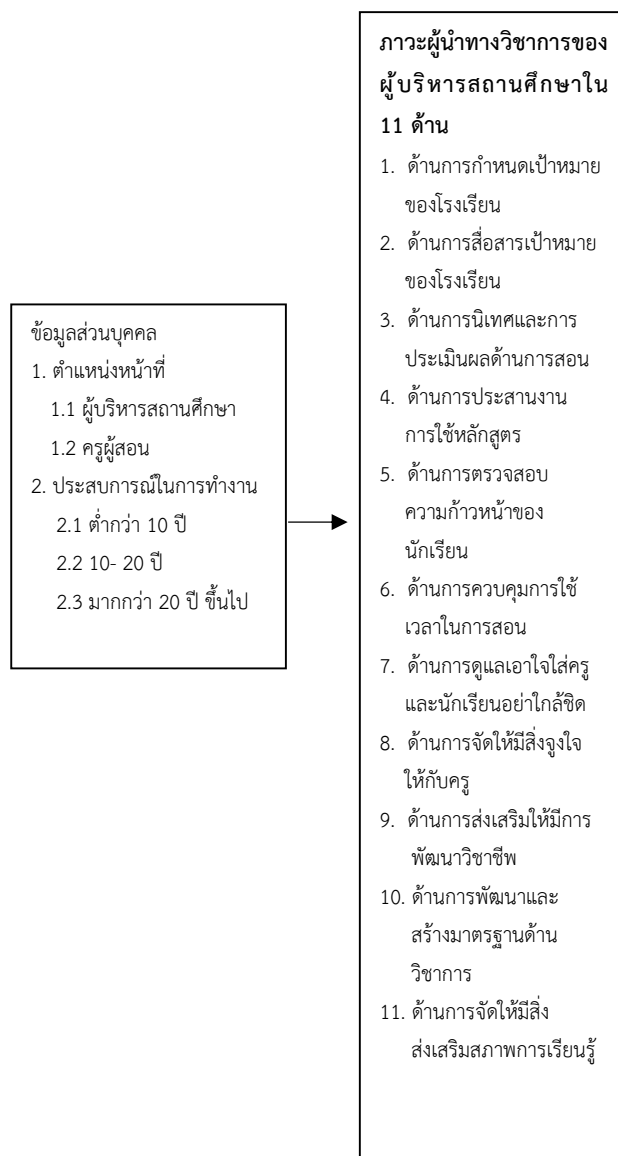
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

3. ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 2,451 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2562 กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 43) และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 331 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 77 คน และ ครูผู้สอน 254 คน และสุ่มแบบง่ายในระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 66) ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert scale) มี 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยสันตพล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานที่ต้องการ

2. ส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยใช้การทดสอบที (t-test แบบ Independent Samples)

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (F-test แบบ One way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หาความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตำแหน่งหน้าที่/ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	จำนวน	ร้อยละ
1.ตำแหน่งหน้าที่		
ผู้บริหารสถานศึกษา	77	23.3
ครู	254	76.7
รวม	331	100.00
2.ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		
น้อยกว่า 10 ปี	93	28.1
11 - 20 ปี	117	35.3
มากกว่า 20 ปี	121	36.6
รวม	331	100.00

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนคิดเป็นร้อยละ 76.70 ผู้บริหารสถานศึกษาร้อยละ 23.30 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปี ร้อยละ 28.10 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 11 – 20 ปี ร้อยละ 35.30 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 36.60

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาบางพาด โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน	3.87	0.315	มาก
2. ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน	3.92	0.290	มาก
3. ด้านการนิเทศ และการประเมินผลด้านการสอน	3.79	0.280	มาก
4. ด้านการประสานงานการใช้หลักสูตร	3.93	0.304	มาก
5. ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน	3.62	0.295	มาก
6. ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน	3.82	0.265	มาก
7. ด้านการดูแลเอาใจใส่ครู และนักเรียนอย่าใกล้ชิด	3.80	0.286	มาก
8. ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู	3.95	0.285	มาก
9. ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ	3.99	0.316	มาก
10. ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ	4.00	0.353	มาก
11. ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้	3.92	0.267	มาก
รวมเฉลี่ย	3.87	0.157	มาก

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบางพาด โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและรายด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือการพัฒนา และสร้างมาตรฐานด้าน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบางพาดตามตำแหน่งหน้าที่

ภาวะผู้นำทาง วิชาการของ ผู้บริหารสถาน ศึกษา	ผู้บริหาร		ครูผู้สอน			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t	P
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน	3.94	0.31	3.85	0.32	2.31	0.23
2. ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน	3.94	0.31	3.92	0.28	0.37	0.71
3. ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน	3.78	0.31	3.79	0.27	-0.12	0.90
4. ด้านการประสานงานการใช้หลักสูตร	3.95	0.28	3.92	0.31	0.71	0.48
5. ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน	3.64	0.28	3.61	0.30	0.82	0.42
6. ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน	3.84	0.27	3.81	0.26	0.90	0.37
7. ด้านการดูแลเอาใจใส่ครู และนักเรียนอย่าใกล้ชิด	3.80	0.25	3.80	0.30	-0.80	0.94
8. ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู	3.98	0.25	3.94	0.29	1.31	0.19
9. ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ	3.96	0.30	4.00	0.32	-1.05	0.30
10. ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ	3.94	0.39	4.00	0.34	-1.24	0.22
11. ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้	3.96	0.24	3.92	0.27	1.06	0.23
รวมเฉลี่ย	3.88	0.15	3.87	0.16	0.75	0.46

ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบางพาด ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา ที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานของสถานศึกษา

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	ต่ำกว่า 10 ปี		11 - 20 ปี		20 ปีขึ้นไป	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน	3.87	0.34	3.87	0.31	3.88	0.30
2. ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน	3.94	0.29	3.94	0.29	3.91	0.28
3. ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน	3.80	0.31	3.78	0.27	3.79	0.28
4. ด้านการประสานงานการใช้หลักสูตร	3.92	0.32	3.91	0.30	3.96	0.31
5. ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน	3.61	0.26	3.65	0.32	3.66	0.28
6. ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน	3.86	0.25	3.79	0.27	3.84	0.26
7. ด้านการดูแลเอาใจใส่ครู และนักเรียนอย่างใกล้ชิด	3.83	0.32	3.81	0.30	3.79	0.25
8. ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู	3.95	0.33	3.94	0.26	3.97	0.26
9. ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ	3.97	0.31	4.02	0.31	4.04	0.35
10. ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ	4.00	0.34	4.05	0.36	3.97	0.36
11. ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้	3.93	0.29	3.92	0.28	3.91	0.27
รวมเฉลี่ย	3.88	0.17	3.82	0.16	3.88	0.15

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ตามความคิดเห็นของบุคลากรบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ที่มีขนาดสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน มีรายละเอียดดังนี้

ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี บุคลากรทางการศึกษาเห็นว่าการปฏิบัติในระดับมากทั้งในและรายด้าน โดยด้านที่เห็นว่าการปฏิบัติสูงสุดคือด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของ นักเรียน

ประสบการณ์ 10-20 ปี บุคลากรทางการศึกษาเห็นว่าการปฏิบัติในระดับมากทั้งใน และรายด้าน โดยด้านที่เห็นว่าการปฏิบัติสูงสุดคือด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ รองลงมาคือด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของ นักเรียน

ประสบการณ์ 20 ปีขึ้นไป บุคลากรทางการศึกษาเห็นว่าการปฏิบัติในระดับมากทั้งใน และรายด้าน โดยด้านที่เห็นว่าการปฏิบัติสูงสุดคือด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ รองลงมาคือด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการและด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของ นักเรียน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา		SS	df	Mean Square	F	p-value
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	0.132	2	0.066	0.662	0.517
	ภายในกลุ่ม	32.698	328	0.100		
	รวม	32.829	330			
2. ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	0.212	2	0.106	1.263	0.284
	ภายในกลุ่ม	27.549	328	0.084		
	รวม	27.761	330			
3. ด้านการนิเทศและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	0.087	2	0.044	0.555	0.575
	ภายในกลุ่ม	25.843	328	0.079		
	รวม	25.930	330			

ตารางที่ 5 (ต่อ) การเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา		SS	df	Mean Square	F	p- value
4. ด้านการ ประสาน งาน ด้านการใช้ หลักสูตร	ระหว่าง กลุ่ม	0.223	2	0.111	1.206	0.301
	ภายใน กลุ่ม	30.299	328	0.092		
	รวม	30.522	330			
5. ด้านการ ตรวจสอบ ความก้าวหน้า ของนักเรียน	ระหว่าง กลุ่ม	0.237	2	0.119	1.368	0.256
	ภายใน กลุ่ม	28.454	328	0.087		
	รวม	28.691	330			
6. ด้านการ ควบคุมการใช้ เวลาสอน	ระหว่าง กลุ่ม	0.412	2	0.206	2.971	0.053
	ภายใน กลุ่ม	22.727	328	0.069		
	รวม	23.138	330			
7. ด้านดูแล ใจใส่ครู นักเรียนอย่าง ใกล้ชิด	ระหว่าง กลุ่ม	0.138	2	0.069	0.837	0.434
	ภายใน กลุ่ม	26.942	328	0.082		
	รวม	27.080	330			
8. ด้านการจัด ให้มีสิ่ง จูงใจ ให้กับครู	ระหว่าง กลุ่ม	0.115	2	0.057	0.704	0.495
	ภายใน กลุ่ม	26.770	328	0.082		
	รวม	26.885	330			
9. ด้านการ ส่งเสริม ให้มี การพัฒนา วิชาชีพ	ระหว่าง กลุ่ม	0.269	2	0.135	1.350	0.261
	ภายใน กลุ่ม	32.716	328	0.100		
	รวม	32.985	330			

ตารางที่ 5 (ต่อ) การเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา		SS	df	Mean Square	F	p- value
10. ด้านการจัด ให้มีสิ่ง ส่งเสริม สภาพการเรียนรู้	ระหว่าง กลุ่ม	0.298	2	0.149	1.199	0.303
	ภายใน กลุ่ม	40.791	328	0.124		
	รวม	41.089	330			
11. ด้านการ พัฒนา และการสร้าง มาตรฐานด้าน วิชาการ	ระหว่าง กลุ่ม	0.027	2	0.014	0.190	0.827
	ภายใน กลุ่ม	23.558	328	0.072		
	รวม	23.586	330			
รวม	ระหว่าง กลุ่ม	0.014	2	0.007	0.289	0.750
	ภายใน กลุ่ม	8.193	328	0.025		
	รวม	8.208	330			

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน ไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษา ใน จังหวัดบึงกาฬสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา บึงกาฬมียุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาสถานศึกษาในสังกัดให้ มีคุณภาพได้มาตรฐานระดับสากลและส่งเสริมการแข่งขันทาง วิชาการมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมี การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อสู่อาเซียนประกอบกับ เทคโนโลยีด้านต่างๆมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ผู้บริหาร สถานศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาภาวะ ผู้นำทางวิชาการของตนเองให้รู้รอบด้านอีกทั้งในหน่วยงาน

ภาครัฐให้ความสำคัญกับการบริหารสถานศึกษาจึงจัดฝึกอบรมให้กับผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาเป็นประจำซึ่งส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการพัฒนางานด้านวิชาการการวางแผนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรการมุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสนับสนุนการวัดประเมินผลของนักเรียนเป็นผู้ประสานงานควบคุมงานด้านวิชาการพัฒนาสภาพการทำงานของครูและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้กำกับติดตามนิเทศครูและส่งเสริมสัมพันธภาพของครูและบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย ตันศิริ (2549 : 294) กล่าวว่าในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหาร การบริหาร การศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหาร ภาพรวมของการบริหารทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการบริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ มณีกาญจน์ รตนธรรม (2550 : 111-115) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรตด และเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรตด จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ ในการบริหารงาน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรตด โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรตด จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาดรตด จำแนกตามประสบการณ์ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร ทองคลี (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้บริหารสถานศึกษาใน จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เป็นผู้มี ความรู้ความสามารถสูง เนื่องจากการได้รับการอบรม พัฒนา ศักยภาพ ความรู้ ความสามารถด้านการบริหารงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรให้มี คุณภาพ จึงสนับสนุนให้ครูทุกคนเข้ารับการอบรมทางวิชาการ เพิ่มมากขึ้น เพื่อนำความรู้ความสามารถ ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทำให้ คุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ส่งผลให้การเปรียบเทียบ ภาวะผู้นำ ทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำแนก ตามตำแหน่งหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัย อรรถรัตน์ ไชยาญ (2556 : 62 - 67) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้าน การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาครูตามแนวปฏิรูปการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทาง วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรด้าน วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการประเมินผลเพื่อ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ส่วนด้านการพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ ด้าน การพัฒนา และด้านการพัฒนาครูตามแนวปฏิรูปการศึกษา ไม่ แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้บริหารสถานศึกษาใน จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและราย ด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน เพราะว่าการบริหารเป็นภารกิจหลัก ของผู้บริหาร ที่ต้องกำหนดแบบแผน วิธีและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบเพราะถ้าระบบบริหารงานไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดี ต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

เพื่อที่จะให้งานได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะการดำเนินการต่างมิใช่เพียงแต่กิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้นั้นประสบความสำเร็จผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านสติปัญญาความสามารถ ความถนัดและความต้องการที่ไม่เหมือนกันจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์การสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐม ปรีปนังกูร (2553 : 10 – 123) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 และเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านบริหารจัดการหลักสูตรสูงกว่าด้านอื่น ๆ และด้านการวัดประเมินผลและวิจัย ต่ำกว่าด้านอื่นๆ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและขนาดสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สรุป การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบใหม่ คือ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน เพราะว่า การบริหารเป็นภารกิจหลักของผู้บริหาร ที่

ต้องกำหนดแบบแผน วิธีและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารงานไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า ด้านการควบคุมการใช้เวลาสอน มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหาร และครูผู้สอน ควรหาแนวทางส่งเสริม และพัฒนาวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่ส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการในชั้นเรียน และการสื่อ เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอน ควรเก็บข้อมูลจากบุคลากรทางการศึกษาด้วย เพราะจะทำให้ได้สารสนเทศเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนได้ถูกต้อง และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ควรมีการศึกษาคูณลักษณะของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิชาการ เพื่อพัฒนาและกระตุ้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] ถวิล มาตรการเยี่ยม. (2545). การปฏิรูปการศึกษา :โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ: เสนาธรรม.
- [2] บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- [3] ปฐม ปรีปนังกูร. (2553). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. สารนิพนธ์ปริญญา ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- [4] รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์.สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาตราด. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- [5] วิชัย ดันศิริ. (2549). อุดมการทางการศึกษา: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- [6] วิเชียร ทองคลี. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการ เรียนรู้ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- [7] สัมมา รณิธย์. (2556). หลัก ทฤษฎี และปฏิบัติการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ.พิมพ์ดีจำกัด.
- [8] อุทัย บุญประเสริฐ. (2540). หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน. กรุงเทพฯ : เอส. ดีเพรส.